

KRAJOWE I UNIJNE WYDATKI BUDŻETOWE NA SEKTOR ROLNY W POLSCE

Andrzej Czyżewski, Anna Matuszczak

Katedra Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu
Kierownik katedry: prof. dr hab. Andrzej Czyżewski

Słowa kluczowe: budżet rolny, środki krajowe i unijne
Key words: agricultural budget, national and EU spending

S y n o p s i s. Celem artykułu jest ocena dynamiki środków kierowanych z budżetu krajowego i unijnego oraz ich proporcji w realizacji polityki rolnej w Polsce w długim okresie, tj. w latach 2000-2014 (15 lat) z wyróżnieniem okresu przed akcesją do Unii Europejskiej i po niej, a także ze szczególnym uwzględnieniem pierwszej pełnej perspektywy budżetowej (2007-2013), w której Polska partycypowała. Badano ogólne wydatki w krajowym i unijnym budżecie na sektor rolny w Polsce. Dało to podstawę do ukazania relacji krajowego i unijnego finansowania wydatków budżetowych polskiego sektora rolnego.

WPROWADZENIE

Ukazanie relacji w finansowaniu polskiego sektora rolnego w latach 2000-2014 jest kwestią ważną z kilku powodów. Po pierwsze, wyraźnie zwiększone po integracji z Unią Europejską (UE) wydatkowanie środków na ten sektor jest główną przyczyną skoku cywilizacyjnego w krajowym rolnictwie, który odzwierciedlają przede wszystkim malejący dysparytet dochodów rolniczych, wyposażenie infrastrukturalne obszarów wiejskich i rosnąca efektywność alokowanych zasobów [Sadowski, Girzycka 2011, s. 120-127, Zegar 2009]. Długi okres badawczy, cztery pierwsze lata obejmują czas sprzed akcesji Polski do UE, pozwala na stosowanie porównań¹. Po drugie, istotne jest, na ile zachodzące procesy determinowane są przez wydatki budżetu krajowego, a w jakiej mierze zawdzięcza się je finansowaniu ze środków wspólnotowych. Po trzecie, ważne jest ustalenie, czy nasila się tendencja do uzależnienia rozwoju sektora rolnego w Polsce od budżetu UE.

WYDATKI NA SEKTOR ROLNY W KRAJOWYM BUDŻECIE

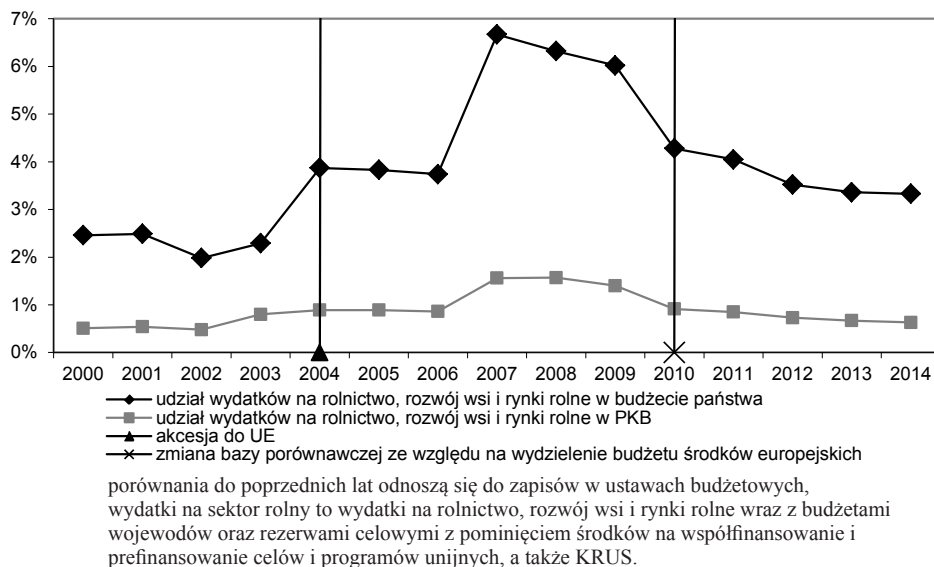
Wydatki krajowe na sektor rolny to środki budżetowe skierowane do tego sektora, pozostające w dyspozycji ministra rolnictwa i rozwoju wsi. Analizowany okres można podzielić na trzy przedziały czasowe: pierwszy – zdeterminowany perspektywą wstąpienia

¹ Czteroletni okres przedakcesyjny przyjęty do badania jest wystarczający do podjętych badań, gdyż – jak zaznaczono – do 2003 r. wydatki na sektor rolny w budżecie krajowym kształtowały się na względnie stabilnym, niskim poziomie, natomiast przed 2000 r. finansowanie unijne niemal nie występowało.

Polski do UE (2000-2003), drugi obejmuje lata poakcesyjne (2004-2009) oraz trzeci, gdy Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) przejął obsługę nowo utworzonego, odrębnego budżetu środków europejskich (BŚE, od 2010 r.). Dodatkowo, w latach 2007-2013 wydatki na sektor rolny były realizowane w ramach pełnej perspektywy finansowej.

Do 2003 r. wydatki w ramach budżetu rolnego napawały pesymizmem. Trudno było uznać, że rolnictwo było preferowane w polityce rządu – udział wydatków na sektor rolny w wydatkach budżetowych wykazywał tendencje stagnacyjne na poziomie oscylującym około 2,2% wydatków budżetowych ogółem, z niebezpiecznymi spadkami jak w 2002 r. do poziomu poniżej 2% (rys. 1.). Można także uznać, że sytuacja sektora rolnego pogarszała się od początku transformacji gospodarki Polski, a wieloletnie zaniechania świadczyły o postępującej marginalizacji problemów rozwoju rolnictwa, wsi i rynków rolnych w kolejnych budżetach państwa. Do 2003 r. sytuacja ekonomiczna gospodarstw rolnych wobec pozarolniczego otoczenia nie ulegała poprawie. Przeciwnie – dystans cywilizacyjny dla większości z nich wzrastał, a degradacja ekonomiczno-społeczna pogłębiała się. Przewidywane w ustawach budżetowych nakłady nie były w stanie załagodzić podstawowych problemów rolnictwa i polskiej wsi, takich jak chociażby dysyparytet dochodów, wykształcenia czy stanu infrastruktury społecznej, mimo że z wydatkami na sferę socjalną – Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) ich udział wynosił średnio 10,8% [Czyżewski, Matuszczak 2012, s. 74-101].

Od 2003 r. notuje się wyraźne odbicie w postaci trwałego, realnego wzrostu wydatków budżetowych na sektor rolny i jednocześnie zmianę dotychczasowych relacji oraz tendencji. Średni udział wydatków na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne wraz z KRUS właściwie nie uległ zmianie (znikomy spadek o 0,2 p.p.), ale zmieniła się relacja wydatków na cele rozwojowe

Rysunek 1. Udział wydatków na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne w budżetach państwa oraz PKB w latach 2000- 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie corocznych opinii budżetu rolnego dla lat 2000-2013 sporządzonych przez Andrzeja Czyżewskiego w formie ekspertyz dla Kancelarii Senatu RP, które bazują na analizie projektów i wykonania ustaw budżetowych za odpowiednie lata.

do wydatków na pozostałe cele, głównie te o charakterze socjalnym. Po raz pierwszy pojawiła się szansa na bezpośrednią poprawę sytuacji dochodowej krajowych producentów rolnych oraz procesów reprodukcji w ich gospodarstwach z tytułu ponaddwukrotnie wyższych nakładów (średnio w latach 2003-2009 wynosiły one 4,81%) na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne z budżetu krajowego. Przełamywanie sytuacji recesyjnej w Polsce dokonywało się poprzez poprawę warunków makroekonomicznych funkcjonowania gospodarki, w których dostrzegano szanse na zahamowanie rosnącej degradacji polskiego rolnictwa oraz wsi. Zwiększone nakłady budżetowe nie były oczywiście w stanie od razu rozwiązać podstawowych problemów sektora rolnego w Polsce, gdyż wymagało to wielu lat konsekwentnej polityki rolnej.

Po 2009 r. sytuacja uległa zmianie, ale jedynie z obliczeniowego punktu widzenia – nastąpiła zmiana w funkcjonowaniu budżetu rolnego, gdyż BGK przejął obsługę utworzonego 1.01.2010 r. BŚE i przez to stał się centralną instytucją obsługującą dochody i wydatki powstające w rozliczeniach z UE. Poskutkowało to oddzieleniem tych środków od dochodów, wydatków i deficytu budżetu krajowego². Tym samym tylko w wymiarze obliczeniowym nastąpiło obniżenie udziału wydatków na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne po 2010 r. (tab. 1.). Niemniej środki te obniżały się realnie o 3,92% w 2014 r., 7,55% w 2013 r., 12,9% w 2012 r. i 14,8% w 2011 r. w stosunku do poprzedniego roku. Natomiast środki te powiększone o wydatki na KRUS dają w 2014 r. udział 8,48%, czyli są na poziomie zbliżonym do ubiegłych lat, tj. 8,39% w 2013 r., 8,34% w 2012 r. oraz niższym niż w latach poprzednich, gdy wynosiły 9,1% – w 2011 r., 9,83% – w 2010 r.

WSPARCIE POLSKIEGO ROLNICTWA ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ

Budżet unijny różni się od budżetów krajowych, gdyż UE nie finansuje bezpośrednio zadań, które ma w swojej funkcji redystrybucyjnej do spełnienia krajowa polityka fiskalna, natomiast opiera się on na założeniach o charakterze ogólnoeuropejskim. Wydatki są dokładniej adresowane, dzięki czemu możliwe jest koncentrowanie się na tych dziedzinach, w których wydatkowane środki wnoszą oczekiwaną przez UE wartość dodaną. Finansowane są zatem te działania, które legitymizują funkcjonowanie UE, a ich realizacja jest bardziej efektywna dzięki wspólnemu finansowaniu i kontroli. Dlatego wspiera się z niego m.in. wspólne polityki, które państwa członkowskie postanowiły realizować na szczeblu UE, jak np. wspólną politykę rolną (WPR).

W ramach rozliczeń Polski z UE przepływy finansowe ocenione zostały przez uwzględnienie środków z UE na wydatki związane i niezwiązane z prefinansowaniem programów operacyjnych, w tym także bezzwrotnych (poz. 1. w tab. 2.) oraz tych przeznaczonych na finansowanie i współfinansowanie wspólnej polityki rolnej i rybackiej (WPRiR), w tym PROW 2004-2006 i 2007-2014 (tab. 2.). Środki z UE w badanym okresie związane były przede wszystkim z finansowaniem funduszu SAPARD³ (w pierwszych latach członko-

² Innymi słowy, przed 2010 r. BGK udzielał kredytu na zadania zlecone przez Komisję Europejską w ramach wspólnej polityki rolnej poprzez prefinansowanie i współfinansowanie tych działań, co było zapisane w ustawie budżetowej. Jednocześnie odnotowane były te same kwoty, które Komisja Europejska po około półtora roku zwracała. Po 2010 r. zmieniły się zasady prefinansowania i Budżet Środków Europejskich jako odrębny (poza krajowym) ukazuje jedynie faktycznie realizowaną kwotę wydatków.

³ SAPARD (ang. *Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development*) – unijny program finansowego wspierania programów dostosowywania rolnictwa do gospodarki rynkowej w krajach stowarzyszonych, oczekujących na członkostwo w UE. Powstał w 1999 r. w celu udzielenia pomocy krajom kandydującym w przygotowaniach do wzięcia udziału we WPR.

Tabela 1. Wydatki na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne oraz Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w budżecie państwa w latach 2000-2014

Wielkości w roku	Wydatki na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne [mln zł]	Udział wydatków na:	
		rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne w wydatkach budżetowych ogółem [%]	rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne oraz KRUS w wydatkach budżetowych ogółem [%]
2000	3 759,6	2,43	11,49
2001	3 470,0	1,90	10,60
2002	3 261,3	1,98	10,68
2003	4 428,9	2,29	10,36
2004	5 729,4	2,89	10,69
2005	7 999,5	3,29	10,22
2006	8 379,1	3,74	10,43
2007	17 137,0	6,62	12,47
2008	19 617,0	6,32	11,40
2009	19 380,0	6,02	11,32
2010	12 901,0	4,45	9,83
2011	12 704,0	4,04	9,09
2012	11 572,0	3,52	8,34
2013	11 588,0	3,36	8,39
2014	10 818,0	3,33	8,48
Średnie za lata:			
2000-2003	3 730,0	2,20	10,80
2004-2009	13 040,0	4,81	11,09
2010-2014	11 916,0	3,74	8,83

Źródło: jak na rys. 1.

stwa), PHARE⁴, Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” (SPO Rolnictwo), Sektorowego Programu Operacyjnego „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004-2006” (SPO Rybołówstwo).

Środki te osiągnęły najwyższy poziom w 2005 r., gdy planowane były na poziomie 3498,99 mln zł (z tego 1154,05 mln zł stanowiły środki na program SAPARD, a 1123,4 mln zł na SPO Rolnictwo). W latach 2006-2008 fundusze z UE związane były przede wszystkim z finansowaniem SPO Rolnictwo oraz PROW 2004-2006. W 2009 r. finansowanie tych zadań uległo wyczerpaniu, a wydatkowanie środków istotnie się zmniejszyło w porównaniu do ubiegłych lat (do poziomu 124,48 mln zł). Przewidziane one były już tylko w odniesieniu do SPO Rybołówstwo, wygaśnięciu uległy bowiem pozostałe programy dotychczas finansowane [Czykier-Wierzba 2005, s. 351-359]⁵.

⁴ Program PHARE (ang. *Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies*) powstał w roku 1989, aby wspierać materialnie państwa kandydujące do wspólnot europejskich. Zaniechany w 2007 r. na rzecz nowego programu pt. *Instrument Pomocy Przedakcesyjnej*.

⁵ Jak wyjaśniono wyżej, zgodnie z ustawodawstwem UE, zadania z zakresu programów operacyjnych czy wspólnej polityki rolnej i rybackiej są prefinansowane przez budżety krajowe państw członkowskich. Następnie zweryfikowane pozytywnie wydatki są zwracane przez UE w określonych terminach. Od 1.01.2010 r. plan wydatków budżetowych na prefinansowanie ujęty jest w BŚE. W badanym okresie środki te systematycznie wzrastały od pierwszego roku członkostwa (3405,5 mln zł w 2004 r.) z wyjątkiem wspomnianych lat 2010 i 2012. Korzystanie ze środków unijnych w ramach funduszy strukturalnych czy programów pomocowych wymaga również odpowiedniego ich współfinansowania i finansowania.

Tabela 2. Rozliczenia Polski z Unią Europejską w latach 2004-2014

Wyszczególnienie	Wartość w roku [mln zł]										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Środki z UE (1)	1 951,7	3 499,0	1 935,1	2 036,0	1 993,8	124,5	-	-	-	-	-
Środki na prefinansowanie SPO i WPRiR (2)	3 405,5	5 029,4	8 992,4	9 778,0	12 934,0	16 169,5	15 993,4	22 766,2	21 265,4	24 171,4	26 150,0
Współfinansowanie i finansowanie WPRiR w sektorze żywnościowym ^a	2 211,4	1 804,8	4 821,2	4 454,5	6 766,7	5 439,2	4 774,3	4 726,1	10 507	12 238	12 845
Środki z UE razem ^b	5 357,2	8 528,4	10 927,5	11 814,0	14 928,9	16 293,9	15 993,4	22 766,2	21 265,4	24 171,4	26 150,0

^a potrzeby resortu rolnictwa w zakresie wydatków w części 83. „Rezerwy celowe, które obejmują środki na współfinansowanie i finansowanie programów z udziałem bezzwrotnych funduszy z UE, a także dopłat obszarowych i innych płatności w ramach wspólnej polityki rolnej i rybackiej”.

^b środki z UE razem to suma pozycji (1). i (2).

Źródło: jak w tab. 1.

Jeśli wziąć pod uwagę prefinansowane środki z UE przeznaczone na wydatki w BSE w 2014 r., tj. na rolnictwo, rozwój wsi, rynki rolne, rybołówstwo (wraz z budżetami wojewodów i rezerwami celowymi) w kwocie 26 150 mln zł, to stanowią one 32,54% ogółu środków pochodzących z UE (80 353,7 mln zł). Udział wydatków z budżetu rolnego środków europejskich przeznaczonego dla Polski był wyższy od tego w 2013 r. (28,8%) i w 2012 r. (28,4%), głównie ze względu na spadek ogólnej sumy środków przekazywanych Polsce przez UE w 2014 r. Odsetek ten wykazuje od kilku lat tendencję malejącą. Licząc od 2006 r., tj. roku poprzedzającego perspektywę finansową 2007-2013, 43,3% środków z UE wpłynęło do omawianego sektora, a w latach kolejnych odpowiednio: w 2007 – 43,28%, w 2008 – 41,49%, a w 2009 – 48,49%. Po 2010 r. udział ten sukcesywnie zaczął się zmniejszać, m.in. ze względu na zrealizowanie części założonych zadań do poziomu 35,9% i odpowiednio w 2011 r. – 31,9, w 2012 r. – 28,4%, w 2013 r. – 28,8%, a w 2014 r. – 32,54% [Czyżewski, Matuszczak 2011, s. 107-111].

Wspólnej polityce rolnej i rybackiej wyrosła więc konkurencja w zakresie celów, na które wydatkowane są środki przekazywane Polsce przez UE, w głównej mierze w postaci programów realizowanych z udziałem funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności. Tłumaczy to względny spadek udziału wspólnej polityki rolnej i rybackiej we wspólnotowej polityce gospodarczej. Beneficjacja polskiego sektora rolnego i rybołówstwa w tytułu finansowego wsparcia przez środki przekazane przez UE pozostaną jednak w 2014 r. nadal wyraźnie duże. Można szacować, iż o ile na 1 zł wniesionej przez Polskę składki do budżetu ogólnego UE przypadło w 2014 r. 4,52 zł ze środków przekazanych przez UE (w 2013 r. było to 4,73 zł, w 2012 r. – 4,64 zł, w 2011 r. – 4,56 zł, w 2010 r. – 3,48 zł, w 2009 r.

– 2,69 zł, w 2008 r. – 3,77 zł, w 2007 r. – 2,53 zł, a w 2006 r. – 2,44 zł), o tyle z tego 1,47 zł (tj. proporcjonalnie do 32,54% udziału) przeznaczone będzie w 2014 r. na cele i zadania budżetu rolnego Polski. W poprzednich latach odpowiednie liczby wynosiły: w 2013 r. – 1,36 zł, w 2012 r. – 1,32 zł, w 2011 r. – 1,53 zł, w 2010 r. – 1,50 zł, w 2009 – 1,30 zł, w 2008 r. – 1,56 zł, w 2007 r. – 1,10 zł, a w 2006 r. – 1,06 zł (średnia za okres 2006-2014 wynosi 1,36 zł). Z powyższego wynika, że rolnictwo i wieś w Polsce będą także w 2014 r. wraz z całą gospodarką Polski beneficjentem netto procesu integracji z UE i będzie to w stopniu nieco wyższym niż w 2013 r. [Czyżewski 2000-2014].

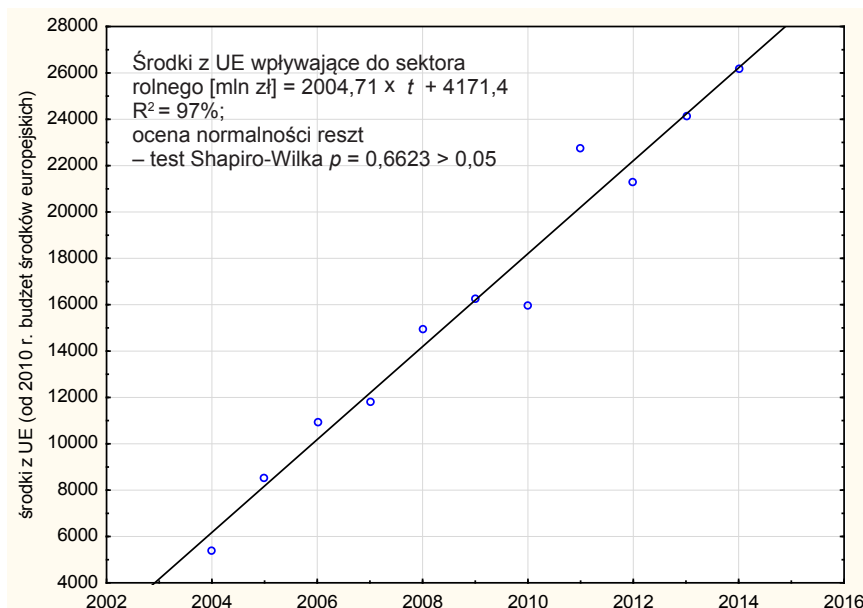
Powyższe wyliczenia i obserwacje należy uzupełnić stwierdzeniem, że wydatkowaniu z krajowego budżetu jednej złotówki na współfinansowanie i finansowanie podstawowych celów WPR⁶ ogółem w łącznej wysokości 2992,8 mln zł w 2014 r. towarzyszy 8,74 zł wydatkowanych z BSE – ogółem 26 150 mln zł na wymienione cele. Począwszy od roku poprzedzającego perspektywę 2007-2013 budżet ten wzrastał systematycznie, tj. wynosił odpowiednio w 2006 r. – 2,44 zł, w 2007 r. – 2,53 zł, w 2008 r. – 3,77 zł, z wyjątkiem 2009 r., gdy spadł do 2,41 zł, oraz 2010 r., od którego ponownie zaczął wzrastać – 2,67 zł, aby już w 2011 r. wynieść 4,81 zł, w 2012 r. – 5,02 zł, a w 2013 r. – 7,51 zł. Interesujące, że wskaźnik ten w 2014 r. ponownie wyraźnie wzrasta w stosunku do poprzednich lat [Czyżewski 2000-2014]. Tłumaczy to porównanie wydawanych na wyżej zaznaczone cele środków z budżetu krajowego i dowodzi równocześnie, iż zostały one wraz ze zwiększonym finansowaniem z BSE odpowiednio zredukowane.

TENDENCJE

Interesujące wydaje się zbadanie, czy środki wpływające z UE do sektora rolnego były komplementarne w stosunku do krajowego finansowania rolnictwa, rozwoju wsi i rynków rolnych. Analizowana zależność wydatków na wspomniane cele względem środków z UE wpływających do sektora rolnego wskazuje na dodatnią (jednakże nieistotną statystycznie), stosunkowo słabą korelację. Także oszacowany model regresji w niezadowalający sposób objaśnia badane zjawisko (oszacowane parametry są nieistotne statystycznie, a rozkład reszt nie spełnia kryteriów normalności). Można zatem powiedzieć, że rosnące wydatki na sektor rolny z budżetu krajowego nie były „wymuszane” przez rosnące środki z UE. Trudno zatem stwierdzić ich komplementarność wobec siebie.

Oszacowano także funkcję regresji dotyczącą tendencji wielkości środków unijnych wpływających do sektora rolnego (rys. 2.). Analiza wielkości tych środków wskazała, że beneficjenci związani z wsią i rolnictwem otrzymywali w badanym okresie przeciętnie o 2004,7 mln zł więcej z roku na rok. Oszacowana funkcja w relatywnie wysokim stopniu wyjaśnia badane zjawisko. Pozostaje jedynie pytanie o jej perspektywiczną użyteczność w świetle reformy wpr i nowej perspektywy finansowej na lata 2014-2020. Pierwszy rok funkcjonowania w nowej perspektywie wskazuje, że nie następuje odejście od dotychczasowego poziomu wsparcia sektora rolnego. A zatem potwierdza się zasada, że w rolnictwie krajów

⁶ Tj. płatności bezpośrednich i pozostałych realizowanych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, programów unijnych wykonywanych przez Agencję Rynku Rolnego, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 (PROW 2007-2013), Program Operacyjny „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich na lata 2007-2013”, programów operacyjnych w ramach Narodowej Strategii Spójności (NSS) realizowanych w latach 2007-2013, a zapisanych w rezerwach celowych budżetu państwa oraz środków na pożyczki BGK na prefinansowanie zadań PROW 2007-2013.

Rysunek 2. Środki z UE wpływające do sektora rolnego ($t = 1$ dla 2003 r.)

Źródło: jak w tab. 1.

UE będzie się robić to samo – czyli retransferować wyciekającą nadwyżkę ekonomiczną, ale inaczej – stosując częściowo nowe instrumenty wsparcia dochodów, rozwoju obszarów wiejskich, w duchu konkurencyjności europejskiego rolnictwa jednakże z poszanowaniem zasad zrównoważonego rozwoju badanego sektora.

PODSUMOWANIE

W konkluzji należy stwierdzić, że od wielu lat rząd konsekwentnie i w rosnącym stopniu wiąże rozwój krajowego rolnictwa, wsi i obszarów wiejskich ze środkami pomocowymi z UE. Udział środków unijnych w łącznych wydatkach budżetu krajowego na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne wraz z KRUS systematycznie wzrastał w badanym okresie. W 2004 r. wynosił on zaledwie 25,1%, w 2005 r. już 41%, w 2006 r. – 46,5%, z wyjątkiem 2007 r., gdy to spadł do 39%, co powtórzyło się w 2008 r. (35%), aby ponownie dynamicznie wzrastać od 2009 r. – 49,9%, w 2010 r. – 71,26%, w 2011 r. – 79,93%, w 2012 r. – 77,53%, w 2013 r. – 89,09%, a w 2014 r. aż 97,09%. Liczby te dowodzą narastającej tendencji do wzrostu udziału pomocy unijnej w wydatkach budżetowych na rolnictwo, rozwój wsi i rynki rolne oraz rybołówstwo w Polsce, przy czym wskazują, że w 2014 r. tendencja ta się nasiliła, a udział środków unijnych w krajowym budżecie rolnym wraz z KRUS wzrośnie o kolejne 6% i będzie niewiele niższy od poziomu krajowego budżetu rolnego, co oznacza jego zwielokrotnienie.

LITERATURA

- Czyżewski A. 2000-2014: *Opinie budżetu rolnego*, Ekspertyzy dla Kancelarii Senatu RP bazujących na analizie projektów i wykonania ustaw budżetowych za poszczególne lata.
- Czyżewski A., Matuszczak A. 2011: *Krajowy i unijny budżet rolny dla Polski. Próba określenia proporcji, współzależności oraz efektów dla sektora rolnego*, [w] *Ocena projekcji budżetowych UE dotyczących kolejnego okresu programowania w kontekście Wspólnej Polityki Rolnej*, B. Wieliczko (red.), „Program Wieloletni 2011-2014”, IERiGŻ-PIB, Warszawa, s. 104-111.
- Czyżewski A., Matuszczak A. 2012: *Wydatki na sektor rolny w Polsce w budżecie centralnym i budżetach wojewodów w latach 2000-2012 oraz możliwości ich przesunięć w kontekście przewidywanych zmian WPR 2014-2020*, [w] *Kluczowe uwarunkowania wspierania rolnictwa w Unii Europejskiej w okresie 2014-2020*, B. Wieliczko (red.), „Program Wieloletni 2011-2014”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012, s. 74-101.
- Czykier-Wierzba D. 2005: *Wpływ pomocy Unii Europejskiej na wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki i rolnictwa*, [w] *Kwestia agrarna w Polsce i na świecie*, M. Adamowicz (red.), Warszawa, SGGW, 351-359.
- Sadowski A., Girzycka W. 2011: *Rolnicze inwestycje modernizacyjne i dostosowujące do standardów UE, finansowane ze środków unijnych*, „Polityki Europejski, Finanse i Marketing”, nr 6(55).
- Zegar J.S. 2009: <http://www.ppr.pl/artukul-rozmowa-z-prof-dr-hab-jozefem-zegarem-154458-dzial-32.php>, dostęp 29.06.2009 r.

Andrzej Czyżewski, Anna Matuszczak

*NATIONAL AND THE EU BUDGET EXPENDITURE ON THE AGRICULTURAL SECTOR
IN POLAND*

Summary

The aim of this article was to evaluate the growth of the funds directed from the national budget and the EU in the implementation of agricultural policy in Poland in the long term – in the period 2000-2014 (15 years) highlighting the period before and after accession to the EU, as well as with particular emphasis on the first full budget perspective (2007-2013), in which Poland participated. There was studied overall expenditure in national and EU agricultural budget on the agricultural sector in Poland. This provided a basis to illustrate the relationship of national and EU funding budget expenditure Polish agricultural sector.

Adres do korespondencji

Prof. dr hab. Andrzej Czyżewski, prof. zw. UEP, dr hab. Anna Matuszczak
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Katedra Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej
al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań, tel. (61) 854 31 17
e-mail: kmigz@ue.poznan.pl, anna.matuszczak@ue.poznan.pl